

Yhdenvertaisuus ja inkluusio koulutuksessa: Vahvuutta moninaisuudesta

Hallitukset ja koulutuspoliittiset päättäjät ovat yhä enemmän huolissaan yhdenvertaisuuden ja inklusion toteutumisesta koulutuksessa useiden merkittävien maailmanlaajuisten kehityssuuntausten, kuten väestörakenteen muutosten, muuttoliike- ja pakolaiskriisien, kasvavan eriarvoisuuden ja ilmastonmuutoksen vuoksi. Nämä kehityssuuntaukset ovat osaltaan lisänneet opiskelijoiden taustojen moninaisuutta, ja siksi onkin syytä pohtia, miten koulutusjärjestelmässä voidaan edistää kaikkien opiskelijoiden yhdenvertaisuutta ja inklusiota. Raportissa ”2023 Yhdenvertaisuus ja inkluusio koulutuksessa: Vahvuutta moninaisuudesta” esitetään yhteenveto OECD:n Strength through Diversity -hankkeen tärkeimmistä tuloksista. Siinä esitetään kokonaisvaltainen kehys moninaisuuden, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden sekä inklusion tutkimukselle koulutuksessa, ja raportin analyysi kattaa viisi keskeistä koulutuspolitiikan osa-aluetta: hallinto, resursointi, valmiuksien kehittäminen, koulutusoiset toimet sekä seuranta ja arviointi. Lisäksi raportissa annetaan esimerkkejä hyvistä toimintatavoista ja käytännöistä ja annetaan neuvoja politiikkatoimista tasa-arvoisempien ja osallistavampien koulutusjärjestelmien edistämiseksi.

Raportin keskeiset havainnot

Eri koulutusjärjestelmissä koulutuksen monimuotoisuus, tasa-arvo ja inkluusio määritellään ja käsitteellistetään eri tavoin; kukin järjestelmä on kehittänyt omat määritelmänsä, jotka heijastavat sen historiaa, painopisteitä ja koulutustavoitteita. Vahvuutta moninaisuudesta -politiikkatutkimuksen perusteella yleisimmin tasa-arvon ja inklusion määritelmässä mainitaan seuraavat asiat: keskittyminen tiettyihin opiskelijaryhmiin ja mahdollisiin eroihin ryhmien välillä, kaikkien opiskelijoiden koulutusmahdollisuuksien painottaminen, yhtäläisten mahdollisuuksien tarjoaminen kaikille ja huomion kiinnittäminen syrjintään tai syrjiviin käytäntöihin.

Määritelmäerot aiheuttavat huomattavia haasteita järjestelmien väliselle vertailevalle analyysille. Näin ollen hankkeessa on otettu käyttöön seuraavat määritelmät näistä kahdesta käsitteestä, jotta analyysia kehitettäessä voitaisiin muodostaa yhteinen käsitys yhdenvertaisuudesta ja inklusiosta.

Yhdenvertaiset koulutusjärjestelmät määritellään sellaisiksi, joissa varmistetaan, että koulutuspotentiaalin saavuttaminen ei riipu henkilökohtaisista ja sosiaalisista olosuhteista, kuten sukupuolesta, etnisestä alkuperästä, alkuperäiskansataustasta, maahanmuuttaja-asemasta, seksuaalisesta suuntautumisesta ja sukupuoli-identiteetistä, erityisopetuksen tarpeesta tai lahjakkuudesta. **Inklusiivinen koulutus** määritellään Unescon määritelmän mukaisesti ”*jatkuva prosessiksi, jonka tavoitteena on tarjota laadukasta koulutusta kaikille kunnioittaen samalla monimuotoisuutta sekä oppilaiden ja yhteisöjen erilaisia tarpeita ja kykyjä, ominaisuuksia ja oppimisodotuksia, poistamalla kaikki syrjinnän muodot*”.

Käytettävistä määritelmistä riippumatta ei ole olemassa yhtä ainoaa tietä, jota kaikkien koulutusjärjestelmien tulisi noudattaa kohti yhdenvertaisuutta ja inklusiota. Kunkin koulutusjärjestelmän polku ja haasteet ovat erilaisia, ja niitä muokkaavat niiden ainutlaatuinen historia, kulttuuri ja väestörakenne. Raportissa kuitenkin tunnistetaan **kuusi keskeistä askelta** (yhteenveto [Laatikko 1](#)) jotka ovat yleisesti merkityksellisiä koulutusjärjestelmille, jotka pyrkivät lisäämään yhdenvertaisuutta ja inklusiota. Nämä askeleet olisi toteutettava samanaikaisesti, koska yhdenvertaisuuden ja inklusion edistäminen koulutuksessa edellyttää kokonaisvaltaista lähestymistapaa ja eri politiikkasektoreiden yhteistoimintaa.

Laatikko 1. Kuusi keskeistä askelta yhdenvertaisuuden ja inklusion edistämiseksi koulutuksessa

Kehitetään yhdenvertaisuutta ja inklusiota koskevat politiikan suuntaviivat ja sisällytetään se kaikkiin koulutuspolitiikan aloihin

Yhdenvertaisen ja inklusiivisen koulutusjärjestelmän kehittäminen edellyttää kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa otetaan käyttöön kattavat suuntaviivat tai yhtenäinen viitekehys sen varmistamiseksi, että koulutusjärjestelmissä huomioidaan yhdenvertaisuus ja inklusio kaikessa toiminnassa. Suuntaviivoissa olisi keskityttävä oppilaiden saavutusten lisäksi myös hyvinvointiin.

Varmistetaan, että koulutusjärjestelmä on joustava ja vastaa opiskelijoiden tarpeisiin

Reagointi ja joustavuus koulutusjärjestelmän kaikilla osa-alueilla ovat avainasemassa erilaisten oppilaiden ja heidän tarpeidensa tukemisessa: inklusiivisen opetussuunnitelman tai erilaisten opetusstrategioiden käyttöönoton ja eriytetyn opetuksen avulla koulutuksessa voidaan ottaa huomioon kunkin oppilaan yksilölliset tarpeet, kyvyt ja toiveet.

Sisällytetään yhdenvertaisuus ja inklusio periaatteina sekä koulutusjärjestelmän tärkeimpiin resurssien jakomekanismeihin että kohdennettuun rahoitukseen

Se, miten rahoitus kohdennetaan kouluille ja oppilaille, vaikuttaa olennaisesti yhdenvertaisuuden ja inklusion toteutumiseen koulutusjärjestelmässä. Siksi on tärkeää varmistaa, että sekä perusrahoituksen jakomekanismien että monissa maissa käytössä olevien kohdennetun rahoituksen mekanismien suunnittelussa pyritään nimenomaisesti edistämään koulutukseen liittyvää yhdenvertaisuutta ja inklusiota ja että resurssien käyttö on tasapainoista mahdollisten haittojen välttämiseksi.

Otetaan kaikki asiaankuuluvat sidosryhmät mukaan suuntaviivojen täytäntöönpanoon kouluissa ja luokkahuoneissa ja vahvistetaan koordinaatiota

Useat sidosryhmät (opettajajärjestöt, vanhemmat, oppilaat jne.) osallistuvat koulutuksen yhdenvertaisuutta ja inklusiota edistävien politiikkojen muotoiluun ja täytäntöönpanoon, ja ne olisi siksi otettava mielekkäästi mukaan koko politiikan suunnittelusyklin ajan. Niiden osallistuminen on keskeistä paitsi inklusiota edistävien politiikkatoimien toteuttamisen myös myönteisen kouluilmapiirin luomisen ja tietoisuuden lisäämisen kannalta.

Valmennetaan ja tuetaan opettajia ja rehtoreita kehittämään osaamista ja tietämystä yhdenvertaisuuden ja inklusion edistämiseksi

Jotta voidaan luoda yhdenvertaisuutta edistäviä ja inklusiivisia oppimisympäristöjä, jotka tukevat kaikkia oppijoita saavuttamaan koulutuspotentiaalin, opettajilla on oltava monenlaista osaamista ja tietoa sekä oikeanlainen asenne. On olennaisen tärkeää, että sekä opettajien peruskoulutus että jatkuva ammatillinen oppiminen valmistavat ja tukevat opettajia edistämään yhdenvertaisuutta ja inklusiota.

Tunnistetaan oppilaiden tarpeet, tuetaan heitä ja seurataan heidän edistymistään

Oppilaiden erityistarpeiden tunnistaminen on olennaisen tärkeää yhdenvertaisuuden ja inklusion edistämiseksi koulutuksessa. Keinoja tähän ovat mm. diagnostisten arviointien hyödyntäminen oppilaiden oppimisvaikeuksien tunnistamiseksi, asianmukaisen tuen suunnittelu, opettajille annettujen mahdollisuuksien mukauttaa opetusta (esim. yksilölliset opetussuunnitelmat tai opetussuunnitelmien mukautukset ja muutokset), sekä erilaisten arviointimuotojen käyttäminen oppilaiden edistymisen seuraamiseksi osallistavalla tavalla.